

Постановою КМУ від 04.06.2025 №658 затверджено Типову програму унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми (далі – Типова програма). Серед її основних завдань – визначення порядку дій закладу освіти у випадках застосування сили чи тиску щодо дітей, формування у працівників відповідального ставлення до цієї проблеми та поширення культури нульової толерантності до будь-яких проявів жорстокого поводження і забезпечення своєчасного інформування уповноважених органів про такі випадки. Які обов’язки покладено на заклад освіти в межах реалізації Типової програми? Про це і поговоримо!

Комплекс заходів закладу освіти щодо запобігання та протидії насильству над дітьми

З метою унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми заклади освіти мають організувати проведення таких основних заходів:

1) Превентивні заходи:

- затвердити Положення про запобігання та протидію насильству та жорстокому поводженню з дітьми. Використання Типової програми під час його розроблення є обов'язковим;
- затвердити форми первинного повідомлення про підозру на випадок насильства щодо дитини згідно з додатком 1 до Типової програми;
- затвердити форми реєстрації внутрішнього інциденту (журналу безпеки) згідно з додатком 2 до Типової програми або ведення обліку внутрішніх інцидентів (повідомлень про випадки насильства та жорстокого поводження з дитиною) в інший спосіб за рішенням закладу освіти. У разі потреби керівник закладу освіти може визначати відповідальну особу, яка реєструватиме повідомлення в журналі обліку (у паперовій та/або електронній формі) та забезпечуватиме його підготовку до розгляду;
- затвердження форми анкети анонімного опитування для дітей згідно з додатком 3 до Типової програми;
- інформувати учасників освітнього процесу про захист дітей від усіх форм насильства, зокрема домашнього насильства, експлуатації, булінгу, найгірших форм дитячої праці або інших проявів жорстокого поводження з дитиною;
- проводити оцінювання ризиків насильства та жорстокого поводження з дітьми в діяльності закладу освіти, вживати заходи, необхідні для їх усунення або мінімізації;
- враховувати ризики насильства та жорстокого поводження з дітьми під час прийому на роботу працівників закладу освіти.

2) Заходи із виявлення та реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми:

- організувати доступні та безпечні способи повідомлення про випадки насильства та жорстокого поводження з дитиною;
- оперативно реагувати за результатами розгляду заяв (скарг, повідомлень) про випадки насильства або жорстокого поводження з дітьми (далі – повідомлення).

3) Заходи з навчання та підвищення обізнаності унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми:

- організувати тренінги, інші навчальні заходи для працівників та інших фахівців, які контактують з дітьми;
- організувати інформаційні сесії для дітей (пояснення прав дитини, способів захисту, контактів для звернення);
- залучати батьків, інших законних представників дитини (проводити батьківські збори, розповсюджувати інформаційні матеріали).

4) Заходи з моніторингу та оцінки виконання програми:

- забезпечити регулярні самоперевірки (оцінка ефективності заходів, виявлення проблемних аспектів);
- збирати інформацію для зворотного зв'язку (проводити анкетування дітей, батьків, працівників);
- аналізувати інциденти (вивчати випадки насильства для запобігання повторенню).

5) Заходи з інформування:

- розміщувати інформаційні матеріали (плакати, брошури із контактами служб допомоги, контактні номери телефонів для анонімного звернення) у доступних місцях для дітей та їхніх законних представників.

Також заклад освіти має забезпечити **функціонування механізму подання повідомлень**, який передбачатиме:

- інформування учасників освітнього процесу про їх обов'язок повідомити про випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми;
- забезпечення функціонування різних способів отримання повідомлень про можливі випадки насильства (телефонний зв'язок, електронний лист, скринька для паперових повідомлень тощо), зокрема анонімно за бажанням особи, яка залишила повідомлення.

Повноваження та обов'язки керівника закладу освіти

Керівник закладу освіти виконує ключову роль у впровадженні Типової програми. Зокрема він затверджує Положення про запобігання та протидію насильству та жорстокому поводженню з дітьми, є відповідальним за його реалізацію, оприлюднення та ознайомлення з ним своїх працівників *(до початку їх роботи з дітьми, але у строк, що не перевищує п'яти робочих днів із дня початку роботи)*. У Положенні обов'язково мають бути визначені:

- суб'єкти виконання Типової програми (адміністрація, волонтери, працівники, інші залучені фахівці, які контактують із дітьми);
- цільова група, на яку поширюється дія Типової програми;
- вимоги до кадрової політики, пов'язані із запобіганням насильству (перевірка кандидатів на наявність судимостей, рекомендації). *Відповідно до [ст.10 Закону України «Про охорону дитинства» забороняється працювати у контакті з дітьми особам, інформацію про яких внесено до Єдиного реєстру осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи. Під час працевлаштування осіб до закладу освіти має бути **проведене опитування**, яке може включати запитання ситуаційного характеру щодо можливої схильності особи до агресії, насильницької поведінки, жорстокого поводження;](#)*
- вимоги щодо навчання персоналу (обов'язкові навчання з питань захисту прав дитини).

Також керівник закладу освіти зобов'язаний:

- забезпечувати функціонування механізму подання повідомлень;
- розглядати усні та письмові повідомлення протягом **однієї доби** з дня надходження;
- у разі **виявлення ознак** насильства або жорстокого поводження з дитиною невідкладно у строк, що не перевищує однієї доби, повідомляти про це законним представникам дитини (крім випадків, вони є кривдниками дитини), письмово повідомляти уповноваженому підрозділу органу Національної поліції та службі у справах дітей, а також вживати заходів відповідно до [постанови КМУ від 01.06.2020 № 585 «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах»](#);
- сприяти проходженню особами, які вчинили насильство або жорстоке поводження з дитиною, стали свідками або постраждали від насильства або жорстокого поводження, відповідної програми для таких осіб;
- забезпечувати проведення навчань, тренінгів, профілактичних заходів для учасників освітнього процесу з питань запобігання насильству та жорстокому поводженню з дітьми;
- взаємодіяти із службами у справах дітей, центрами соціальних служб, закладами освіти, охорони здоров'я та іншими уповноваженими органами для оперативного реагування на випадки насильства та жорстокого поводження з дітьми.

Повноваження та обов'язки працівників закладу освіти

У разі виявлення ознак насильства або жорстокого поводження з дитиною працівники закладу освіти зобов'язані:

- вжити невідкладних заходів для припинення насильства або жорстокого поводження з дитиною;
- надати у разі потреби домедичну допомогу, викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги та звернутися до уповноваженого підрозділу органу Національної поліції;
- повідомити керівнику закладу освіти та одному із законних представників дитини, яка вчинила насильство та яка постраждала від насильства або жорстокого поводження, про виявлення відповідних ознак.

Інформаційні матеріали з питань унеможливлення насильства та жорстокого поводження

Інформаційна робота з питань унеможливлення насильства та жорстокого поводження має здійснюватись за такими напрямками (темами):

- розпізнавання фізичного, психологічного, економічного та сексуального насильства;
- методи профілактики булінгу серед дітей;
- використання ненасильницьких методів спілкування та управління конфліктами;
- надання першої психологічної допомоги дітям, які постраждали від насильства та жорстокого поводження з дітьми;
- порядок дій у разі виявлення випадків насильства або підозри щодо їх наявності;
- дотримання правових норм щодо захисту дітей від насильства;
- алгоритм взаємодії з уповноваженими підрозділами органів Національної поліції та службою у справах дітей у разі виявлення фактів та ознак насильства або жорстокого поводження з дитиною.

Розроблені інформаційні матеріали можуть бути поширені шляхом:

- розміщення на інформаційних стендах у приміщенні закладу освіти, розповсюдження серед учасників освітнього процесу у формі буклетів (листівок);
- надсилання через батьківські, учнівські групи в месенджерах, розміщення на офіційному веб-сайті та його сторінках у соціальних мережах;
- проведення тематичних семінарів для батьків або інших законних представників дитини.

Для проведення інформування учасників освітнього процесу можуть залучатися експерти, фахівці, зокрема представники органів влади, служб у справах дітей, уповноважених підрозділів органів Національної поліції, надавачів соціальних послуг, закладів вищої освіти, а також психологи, соціальні педагоги, фахівці в галузі права, представники громадських об'єднань, іноземних неурядових організацій. Інформування реалізується за рахунок:

- проведення щорічних інформаційних кампаній, тематичних тижнів і конкурсів, приурочених питанням унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми;
- інтерактивних тренінгів для дітей із розвитку емоційного інтелекту, толерантності та ненасильницького спілкування;
- проведення ігор та рольових прав, які моделюють реальні ситуації та допомагають дітям дізнатися про способи захисту порушених прав;
- впровадження занять за типом діяльності суб'єкта роботи з дітьми та молоддю з питань безпечної поведінки, прав дитини та медіації;
- співпраці з психологами та соціальними працівниками для проведення групових та індивідуальних занять щодо запобігання насильству;
- організації зустрічей із фахівцями, які можуть поділитися досвідом і порадами щодо запобігання насильству (працівники уповноваженого підрозділу органу Національної поліції, юристи, соціальні працівники);
- використання мультимедійних матеріалів (відеороликів, презентацій, інтерактивних платформ) для інформування дітей у цікавій та доступній формі щодо неприпустимості насильства та жорстокого поводження, ознак та форм насильства та жорстокого поводження, порад щодо запобігання насильству в дитячому середовищі, процедури повідомлення про насильство та жорстоке поводження, алгоритму дій у разі виявлення насильства, способів та механізмів отримання допомоги, можливих наслідків для особи, яка вчинила насильство або жорстоке поводження.

Індикатори, які можуть вказувати на потенційні ризики насильства та жорстокого поводження

Унеможливлення насильства та жорстокого поводження включає регулярне оцінювання ризиків, вжиття заходів, необхідних для їх усунення або мінімізації, із забезпеченням подальшого моніторингу та контролю, а також перегляд

запроваджених заходів з унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дітьми.

Керівник закладу освіти забезпечує виявлення поведінки дітей та працівників, яка потенційно може призводити до насильства та жорстокого поводження. Індикаторами, які можуть вказувати на потенційні ризики, є:

- використання тону голосу, який може сприйматися як залякування або образа;
- використання принизливих коментарів стосовно дітей та в присутності дітей;
- застосування покарань до дитини;
- інші індикатори, які можуть призводити до порушення права дитини на повагу до її особистості, гідне ставлення.

Працівники закладу освіти повинні **не допускати фізичного контакту з дитиною**, якщо він не є необхідним відповідно до змісту заходів або видів діяльності з дитиною. Якщо фізичний контакт з дитиною є необхідним, такий контакт проводиться **у присутності** не менше однієї повнолітньої особи, крім виконавця, або в приміщенні, що забезпечує можливість вільного доступу інших осіб та не має перешкод для самостійного виходу дитини.

Діяльність щодо виявлення та аналізу ризиків провадиться із залученням сторін, зокрема дітей. Якщо за результатами розгляду повідомлення:

- виявлено ознаки насильства та жорстокого поводження з дитиною — заклад освіти аналізує причини та умови, які могли сприяти або стати підставою для порушення прав дитини;
- не виявлено ознак насильства та жорстокого поводження з дитиною — інформація, викладена в повідомленні, аналізується на предмет наявності ризиків насильства та жорстокого поводження з дитиною та вживаються заходи до унеможливлення настання таких ризиків.

Про невиконання, неналежне виконання закладом освіти повноважень щодо запобігання насильству та жорстокому поводженню з дітьми може бути повідомлено уповноваженій особі (координатору) в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, на яких покладено функції щодо забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

